

TÊN ĐỀ TÀI:

**“RÈN KĨ NĂNG LÀM TỐT BÀI VĂN NGHỊ LUẬN VĂN HỌC
PHẦN THƠ HIỆN ĐẠI CHO HỌC SINH LỚP 9”**

PHẦN I: ĐẶT VẤN ĐỀ

I. Lí do chọn đề tài:

Nghị luận văn học là một trong những nội dung quan trọng trong chương trình Ngữ Văn lớp 9. Làm tốt được bài văn nghị luận văn học là rèn luyện cho học sinh về kỹ năng cảm thụ, phân tích, bình luận, đánh giá nội dung, nghệ thuật của một đoạn thơ, một tác phẩm văn học. Làm tốt bài văn nghị luận văn học còn rèn luyện tư duy về ngôn ngữ, cách diễn đạt chính xác, cách dùng từ chuẩn mực, thuyết phục người khác nhìn nhận vấn đề theo quan điểm đúng đắn, phù hợp với tư tưởng, chủ đề của tác phẩm đồng thời có những liên hệ sát với cuộc sống hàng ngày.

Nghị luận văn học về một đoạn thơ, bài thơ nhằm hình thành, phát triển khả năng lập luận chặt chẽ, trình bày những lí lẽ, dẫn chứng một cách rõ ràng giàu sức thuyết phục. Khi bày tỏ ý kiến bản thân về một tác phẩm thơ nào đó đòi hỏi học sinh cần phải có kiến thức văn học và kĩ năng cơ bản khi viết bài. Nhưng kiến thức và kĩ năng cơ bản đó có từ đâu? Đó chính là từ những bài giảng, từ sự hướng dẫn của giáo viên và từ cách cảm thụ của học sinh. Vì vậy, qua thực tế giảng dạy. Tôi mạnh dạn trình bày một số kinh nghiệm của bản thân trong việc rèn luyện cho học sinh viết bài văn nghị luận văn học phần thơ hiện đại lớp 9.

Không những vậy kiểu bài này thường xuyên còn có mặt chính trong các đề thi học sinh giỏi, trong các đề thi tuyển sinh vào lớp 10 THPT. Nhằm kiểm tra mức độ hiểu biết của học sinh về các đoạn thơ, bài thơ. Trên cơ sở đó nhằm giáo dục nhân cách cho học sinh, bồi dưỡng tình cảm, tâm hồn, tình yêu quê hương đất nước, yêu cái đẹp và bộc lộ được những tâm tư tình cảm của mình thông qua một bài văn nghị luận.

Đã nhiều năm giảng dạy kiểu bài này, tôi vẫn thấy đây là nội dung khó đối với học sinh. Hầu như ít học sinh có thể làm hay, làm tốt, làm đúng được dạng kiểu bài này. Bởi vốn sống của các em chưa nhiều, ngôn ngữ diễn đạt còn hạn chế. Khi làm bài thường nghĩ như thế nào thì viết ra như thế, chứ không biết cách lập luận chắc chắn, rõ ràng cho một vấn đề cụ thể, mà tác giả đặt ra nhằm thu hút sự chú ý của người đọc, người nghe. Điều quan trọng là đối với các em để đạt được số điểm tương đối trong các bài kiểm tra cũng như trong các bài thi học sinh giỏi, thi vào lớp 10 THPT.

Rèn kĩ năng làm tốt bài nghị luận văn học phần thơ hiện đại cho học sinh lớp 9

Nhưng đối với học sinh THCS đặc biệt là học sinh ở những vùng nông thôn thì kĩ năng viết văn của các em còn nhiều hạn chế: Bài viết rời rạc, khô khan, dùng câu dùng từ chưa chính xác, bố cục chưa rõ ràng, lập luận chưa có sức thuyết phục, vốn từ nghèo nên diễn đạt lủng củng tối nghĩa, dài dòng, không thoát ý, mắc nhiều lỗi chính tả. Từ thực trạng trên, tôi đã tìm tòi, học hỏi bạn bè, đồng nghiệp và mạnh dạn đưa ra sáng kiến kinh nghiệm “Rèn kĩ năng làm tốt bài văn nghị luận văn học phần thơ hiện đại cho học sinh lớp 9”

Vậy làm thế nào để học sinh nắm chắc và làm được bài nghị luận văn học đạt kết quả cao? Là một giáo viên đã nhiều năm tham gia công tác giảng dạy tôi đã nắm bắt được tình hình này, tôi đã chọn chuyên đề này để nghiên cứu, để có những suy nghĩ sâu sắc hơn, những biện pháp cụ thể hơn, rõ ràng hơn giúp học sinh lớp 9 làm tốt được bài văn nghị luận văn học phần thơ hiện đại và có nhiều hứng thú, say mê với môn hơn. Một lý do nữa khiến tôi chọn chuyên đề này là tôi được giao nhiệm vụ giảng dạy môn Ngữ Văn lớp 9 và bồi dưỡng học sinh giỏi môn Ngữ Văn khối 9 nhiều năm. Mặc dù kết quả chưa thật tốt, song đó cũng là một thành công bước đầu của tôi trong việc áp dụng những phương pháp, biện pháp cụ thể rõ ràng, những kinh nghiệm thiết thực giúp học sinh lớp 9 làm tốt bài văn nghị luận văn học phần thơ hiện đại. Tôi hi vọng rằng những kinh nghiệm nhỏ này có ích và được áp dụng rộng rãi trong các nhà trường THCS.

Qua việc đưa đề tài vào thực hiện trong năm học 2019-2020, tôi nhận thấy các em có những tiến bộ rõ rệt trong việc làm bài văn nghị luận văn học. Chính vì vậy nên tôi tiếp tục tìm tòi, nghiên cứu, bổ sung để thực hiện đề tài trong các năm học tiếp theo.

II. Mục đích nghiên cứu:

Giúp giáo viên nhận thấy việc hướng dẫn học sinh nhận diện đề có phương pháp làm bài theo các bước cụ thể trong làm bài văn nghị luận văn học là rất cần thiết.

Giúp học sinh nhận diện được đề, cách lập dàn ý, cách tìm luận điểm và kĩ năng viết bài nghị luận văn học. Cung cấp giúp cho học sinh nắm chắc những kiến thức cơ bản về văn nghị luận nói chung và nghị luận văn học về đoạn thơ, bài thơ hiện đại nói riêng. Từ đó hướng dẫn rèn luyện cho các em kĩ năng từ viết đúng, dần dần hướng tới bài viết hay, có ý tứ sâu xa, lời lẽ ngắn gọn, hàm súc, bài viết mạch lạc, gợi cảm và có sức thuyết phục.

Hình thành sự yêu thích, thích thú đến say mê với bộ môn và với kiểu bài đó.

III. Đối tượng, phương pháp nghiên cứu:

Rèn kĩ năng làm tốt bài nghị luận văn học phần thơ hiện đại cho học sinh lớp 9

- Học sinh lớp 9A, 9D Năm học 2019- 2020
- Qua thực tiễn giảng dạy và học tập trên lớp.
- Qua các kênh thông tin: Sách, báo, các tài liệu chuyên ngành có liên quan.
- Qua kinh nghiệm của các đồng nghiệp, đặc biệt là các đồng nghiệp trực tiếp giảng dạy môn Ngữ Văn.
- So sánh, đối chiếu kết quả.

IV. Thời gian và phạm vi nghiên cứu:

-Năm học 2019- 2020

-Giới hạn phạm vi nghiên cứu: Chỉ nghiên cứu về việc giúp học sinh nhận diện đề, lập dàn ý để có thể có cách làm tốt bài văn, đoạn văn nghị luận văn học về đoạn thơ, bài thơ hiện đại lớp 9.

-Sách giáo khoa Ngữ Văn 9, các dạng đề bài thường gặp trong các kỳ thi học sinh giỏi, các dạng bài thường gặp trong kỳ thi tuyển sinh vào 10.

V. Số liệu điều tra trước khi thực hiện

Trước khi thực hiện các giải pháp giúp học sinh làm tốt bài văn nghị luận văn học về đoạn thơ, bài thơ hiện đại lớp 9, tôi đã tiến hành kiểm tra thực trạng của học sinh bằng bài kiểm tra khảo sát chất lượng đầu năm với kết quả cụ thể như sau:

Lớp	Số	Giỏi		Khá		Trung bình		Yếu	
		SL	%	SL	%	SL	%	SL	%
9A	32	8	25%	15	46,9%	7	21,9%	2	6,25%
9D	24	2	8,33%	8	33,34%	9	37,5%	5	20,83%

Nhìn vào kết quả trên tôi thấy số lượng các em học sinh có kết quả khá, giỏi là rất thấp. Trong khi đó số lượng các em đạt trung bình thì lại rất cao và còn có cả học sinh yếu. Vậy để cải thiện và nâng cao hơn về chất lượng của của học sinh tôi đã tiến hành áp dụng những biện pháp cụ thể để giúp học sinh làm tốt bài văn nghị luận văn học về đoạn thơ, bài thơ hiện đại lớp 9.

PHẦN II: GIẢI QUYẾT VẤN ĐỀ.

I. Cơ sở của việc chọn sáng kiến.

1. Cơ sở lí luận.

Định hướng đổi mới phương pháp dạy và kiểm tra đánh giá học sinh trong tình hình hiện nay là một yêu cầu, mục tiêu quan trọng trong giáo dục và đào tạo nói chung và trong dạy học nói riêng. Yêu cầu của việc đổi mới phương pháp dạy

Rèn kĩ năng làm tốt bài nghị luận văn học phần thơ hiện đại cho học sinh lớp 9

học nên giáo viên cần vận dụng các phương pháp soạn giảng cho phù hợp để tăng khả năng thực hành, vận dụng lý thuyết khi làm bài cho học sinh phù hợp với từng đối tượng học sinh và đạt các mức độ khác nhau như: Thông hiểu, vận dụng, vận dụng thấp, vận dụng cao. Từ đó có thể phát huy tính tự giác tích cực của học sinh. Học sinh có thể thông qua bài làm của mình so sánh, đối chiếu và có thể đánh giá được bài của bạn.

Trong những năm gần đây nghị luận văn học là mảng kiến kiến vô cùng quan trọng đồng hành cùng với nghị luận xã hội. Bởi vậy mà trong cấu tạo các đề thi học sinh giỏi từ cấp Huyện đến thành phố, các đề thi tuyển sinh vào 10 THPT đề đa số được cấu tạo một phần là nghị luận văn học và một phần là nghị luận xã hội. Ngay cả khi các em vào cấp THPT thì nội dung này tiếp tục được mở rộng và nâng cao. Bởi vậy mà tôi đã lựa chọn đề tài này: Giúp học sinh làm tốt bài nghị luận văn học về đoạn thơ, bài thơ hiện đại lớp 9. Cũng bởi đây là nội dung đáng quan tâm phần nào giúp cho học sinh có kỹ năng làm phần đề thi về văn nghị luận văn học trong kỳ thi vào lớp 10 THPT sắp tới.

Thể loại văn nghị luận là một trong những nội dung quan trọng của môn Ngữ văn nói chung và phân môn Tập làm văn nói riêng. - Bản chất của việc học thể loại nghị luận là người viết thường vận dụng nhiều thao tác, kĩ năng (giải thích, chứng minh, phân tích, bình giảng...) để từ đó giúp các em biết trình bày một cách có lí lẽ, hấp dẫn những cảm nhận, suy nghĩ, đánh giá của mình về một vấn đề văn học. Học làm văn nghị luận cũng như mọi loại hình học tập khác là phải biết xây dựng từ sự hiểu biết cơ bản đến các mức độ cao. Trong khi rèn luyện kĩ năng cách làm bài văn nghị luận văn học thì mỗi một giáo viên cần chú ý phát huy, động viên tích cực sự sáng tạo của từng học sinh chứ không được gò ép theo những khuôn mẫu, công thức. Cần xác định đây là tiết dạy học rèn phương pháp, kĩ năng làm văn chứ không phải là giảng văn. Vì thế cần tránh sa vào bình giảng và phân tích một tác phẩm cụ thể.

2. Cơ sở thực tiễn.

Trong thực tế, văn nghị luận văn học nói chung và nghị luận văn học về đoạn thơ, bài thơ hiện đại lớp 9 nói riêng được đưa vào chương trình phổ thông ở cả hai cấp học (THCS và THPT) với vị trí vô cùng quan trọng trong bộ môn Ngữ Văn. Vì thế trong quá trình dạy học, tôi nhận thấy thực tế học sinh vẫn còn rất mơ hồ với việc nhận nội dung, nội hàm của đề và phương pháp làm một đoạn văn, bài văn nghị luận văn học. Bởi vậy mà điểm thi trong các kỳ thi về bộ môn này đa số không cao, đặc biệt mất điểm nhiều về phần lập điểm, lí lẽ, dẫn chứng. Vậy

để các em nắm vững kiến thức về cách nhận diện đề và cách làm bài văn nghị luận văn học nhằm làm bước đệm vững chắc cho các em học ở chương trình THPT, trong quá trình giảng dạy bộ môn Ngữ văn lớp 9, tôi mạnh dạn áp dụng ý tưởng của mình về việc giúp các em làm tốt bài văn “Rèn kĩ năng làm tốt bài văn nghị luận văn học phần thơ hiện đại cho học sinh lớp 9” có hiệu quả.

II. Quá trình thực hiện đề tài:

1..Khảo sát thực tế:

Qua thực tế giảng dạy nhiều năm cứ đến bài viết văn nghị luận xã hội là chất lượng bài kiểm tra rất thấp. Qua các kỳ chấm thi học sinh giỏi cấp Huyện, chấm thi vào 10 THPT phần điểm của nội dung nghị luận văn học của học sinh thường không cao. Thoạt đầu tôi nghĩ là do học sinh lười học, chủ quan nên dẫn đến kết quả như vậy. Nhưng hiện tượng này lặp đi lặp lại nhiều lần, nhiều năm nên bản thân tôi nhận thấy ở đây tồn tại một vấn đề về kỹ năng và phương pháp làm bài của học sinh còn yếu.

a. Thuận lợi:

Việc giảng dạy bộ môn Ngữ Văn nhằm phát hiện tài năng, nâng cao năng lực làm văn nghị luận cho học sinh. Đây là công việc diễn ra thường xuyên hàng năm, là một công tác trọng tâm giảng dạy ở các nhà trường. Trong những năm gần đây, các kì thi tuyển chọn học sinh giỏi huyện cấp THCS vẫn được tiến hành ở các khối lớp. Các lĩnh vực, các nhận định làm đề tài cho bài văn nghị luận văn học rất đa dạng, nên kiến thức phục vụ cho bài làm của học sinh là rất phong phú như:

Giáo viên nắm chắc kiểu bài, cách làm kĩ năng viết bài văn nghị luận văn học nên truyền thụ đúng, đầy đủ, chính xác để học sinh nắm vững kiến thức cơ bản về kiểu bài: Nghị luận về một đoạn thơ, bài thơ.

Trên cơ sở đó giáo viên tiếp tục hướng dẫn chi tiết cụ thể hơn cách khai thác chi tiết và phương thức diễn đạt cho học sinh để bài văn đạt kết quả tốt nhất đề tìm ý, biết lập dàn ý từ đại cương đến chi tiết, biết dựng đoạn và liên kết đoạn văn.

b. Khó khăn:

Song một khó khăn lớn là hầu như tất cả những học sinh có năng khiếu, có sự nhận thức tốt đều thích học và thi môn tự nhiên, ít học sinh yêu thích bộ môn Ngữ Văn nhất là phần kiến thức về văn nghị luận. Vì vậy việc giúp học sinh làm tốt, làm hay được kiểu bài này là điều không dễ dàng gì đối với giáo viên. Mặt khác, do nhận thức của một số phụ huynh lại không định hướng cho con em mình

học tập sâu về bộ môn Ngữ Văn mà chỉ động viên các con học để qua không bị điểm kém là được. Điều này đã ảnh hưởng không ít đến chất lượng của bộ môn cũng như kết quả thi học sinh giỏi và thi vào lớp 10 THPT hàng năm.

2. Những giải pháp thực hiện:

2.1. Hướng dẫn học sinh nắm chắc lí thuyết làm bài văn nghị luận văn học đặc biệt là nghị luận về một đoạn thơ, bài thơ hiện đại:

Văn nghị luận là dùng ý kiến lí lẽ của mình để bàn bạc, để thuyết phục người khác về một vấn đề nào đó. Muốn thuyết phục được người đọc, người nghe thì phải có quan điểm đúng, ý kiến đúng và thái độ phải đúng. Có thể gọi ý kiến là lý còn thái độ là tình. Có khi ý kiến đúng mà thái độ không đúng thì cũng kém giá trị và tác dụng. Có ý kiến đúng và thái độ đúng rồi lại phải có cách nghị luận hợp lý nữa.

Yêu cầu bài văn nghị luận: Phải đúng hướng, phải trật tự, phải mạch lạc, phải trong sáng, phải sinh động, hấp dẫn, sáng tạo.

Những thao tác chính của văn nghị luận: giải thích, chứng minh, phân tích, bình luận, bác bỏ, so sánh.... Một bài văn nghị luận văn học được đánh giá là hay thì trước hết phải viết đúng chủ đề và phải bám sát vào tác phẩm văn học mà đề yêu cầu, các luận điểm phải nêu bật được chủ đề chính của bài văn. Đối với tác phẩm thơ nên có trích dẫn thơ và bám sát vào đó để đưa ra ý kiến bình luận, diễn giải ý. Một vấn đề đặc biệt quan trọng mà học sinh phải lưu ý trong quá trình học và viết văn là phải làm sao để giữ gìn sự trong sáng của tiếng Việt, nghĩa là phải dùng từ sao cho chuẩn, có nghĩa và dễ hiểu.

2.2. Muốn viết văn hay thì phải nắm rõ các kỹ năng cơ bản

Ngoài kiến thức và vốn từ ngữ thì để viết văn hay thì học sinh phải có các kỹ năng cơ bản. Ví dụ với một tác phẩm thơ thì cần phải tìm hiểu các hình ảnh thơ, từ ngữ, nhịp điệu, cách gieo vần, biện pháp nghệ thuật của đoạn thơ, bài thơ để từ đó tìm ra được cảm xúc của nhân vật trữ tình và ý tứ mà tác giả gửi gắm trong bài thơ. Như vậy với mỗi một thể loại văn học, một tác phẩm cụ thể thì chúng ta cần phải biết vận dụng thao tác phù hợp thì mới làm nổi bật được cái hay, cái đẹp của tác phẩm cũng như giá trị văn học của chúng. Từ đó mới thuyết phục được người đọc, người nghe.

Trong quá trình viết văn đảm bảo bài văn đúng chủ đề, đầy đủ ý, các câu văn và đoạn văn mạch lạc, có sự liên kết với nhau, muốn bài văn thu hút được người đọc người nghe thì cần phải có khâu lập dàn ý. Việc lập dàn ý có thể làm phác thảo nhanh trên giấy, còn với những học sinh có kỹ năng và năng khiếu viết văn tốt thì

có thể lập dàn ý trước ở trong đầu. Tránh trường hợp đặt bút viết bừa theo cảm hứng sẽ khiến bài văn bị lan man, dễ lạc đề.

Muốn viết văn tốt, tiến bộ nhanh thì học sinh phải thường xuyên luyện tập, viết nhiều, đọc nhiều sẽ giúp tăng vốn từ cũng như khả năng kết hợp các phương pháp lập luận: Giải thích, chứng minh, bình luận, phân tích, đánh giá. Đối với kiểu bài nghị luận về một đoạn thơ, bài thơ quan trọng nhất biết phân tích sự sáng tạo độc đáo các chi tiết, ngôn ngữ hình ảnh giọng điệu, đặc biệt là các yếu tố nghệ thuật để làm rõ từng luận điểm cụ thể.

VD: Cảm nhận và suy nghĩ của em về đoạn kết trong bài thơ " Đồng Chí " của Chính Hữu .

Kết bài bằng ba câu thơ dựng lên bức tranh đẹp về tình đồng chí trong chiến đấu. Biểu tượng đẹp về cuộc đời chiến sĩ: ba hình ảnh người lính, khẩu súng vàng trắng trong cảnh rừng hoang sương muối trong đêm phục kích đợi giặc. Tình đồng chí đã sưởi ấm lòng họ giữa cảnh đêm trắng mùa đông vô cùng lạnh giá trên chiến trường. Hình ảnh sáng tạo : " Đầu súng trăng treo " đầy ấn tượng, cô đọng và gợi hình, gợi cảm. Ngoài hình ảnh còn có nhịp điệu như nhịp lắc của một cái gì đó lơ lửng, chông chênh, trong sự bát ngát. Khi phân tích chỉ phân tích một vài chi tiết chính còn lại có thể phân tích lướt để đảm bảo bài văn vừa có chỉnh thể, vừa có trọng tâm, có điểm sáng, gây được ấn tượng.

Việc lựa chọn từ ngữ phù hợp, ngôn ngữ giọng điệu của lời văn có vai trò rất quan trọng trong việc diễn tả các trạng thái cảm xúc, thái độ của người viết . Vì vậy khi viết văn cần lựa chọn từ ngữ và sắp xếp lời văn để đạt được hiệu quả diễn đạt cao nhất. Có thể sử dụng từ ngữ mang sắc thái trang trọng, dùng cách nói giảm, nói tránh, sử dụng từ ngữ có giá trị biểu cảm cao (tượng thanh, tượng hình) kết hợp sử dụng các cách nói tu từ ẩn dụ với cá điệp từ ,điệp ngữ, so sánh nhân hoá, đặc biệt lời văn phải gợi cảm, thể hiện sự rung động chân thành.

Một bài văn hoàn chỉnh bao giờ cũng phải có bố cục chặt chẽ hợp lí. Mở bài, thân bài, kết bài tách bạch rõ ràng. Trình bày các ý dứt khoát, tránh lan man đi quá xa đề, trình tự các ý phải theo một lôgic hợp lí. Đối với kiểu bài nghị luận về một đoạn thơ, bài thơ cần phân tích thẩm bình (cảm thụ) theo mạch cảm xúc của bài thơ, đoạn thơ.

Ngoài ra cũng cần phải biết kết hợp tốt các phương thức biểu đạt .Biết kết hợp tốt các yếu tố tự sự, miêu tả, biểu cảm trong bài văn nghị luận văn học thì hiệu quả diễn đạt sẽ cao hơn, bài văn trở nên có hồn và hấp dẫn hơn. Bên cạnh đó cần biết kết hợp hài hoà giữa nêu ý kiến khái quát (luận điểm) với phân tích, giữa

nhận xét một chi tiết với thẩm bình cụ thể để tạo sự mạch lạc trong bài viết. Có thể nói phương pháp hướng dẫn để học sinh viết được một bài văn hay là vô cùng khó, nên hiểu được những vấn đề cơ bản trên sẽ giúp học sinh định hướng được cách nghĩ, cách làm để có được những bài viết mạch lạc, rõ ràng với lập luận chặt chẽ nội dung cô đọng hàm súc.

2.3. Muốn viết được bài văn hay cần lập dàn bài cụ thể, chi tiết.

Khi đã hướng dẫn học sinh nắm vững kiến thức cơ bản về khái niệm nghị luận văn học nói chung và nghị luận về một đoạn thơ, bài thơ. Tiếp tục hướng dẫn học sinh cách tìm hiểu đề, tìm ý, biết lập dàn ý từ đại cương đến chi sau đó mới tiến hành được viết bài văn hoặc đoạn văn. Trong bốn bước đó thì lập dàn bài là bước mà học sinh ngại nhất, cho nên hướng dẫn học sinh lập dàn bài trước khi viết cũng là một khâu mà giúp học sinh làm tốt bài văn nghị luận văn học.

VD : Đề bài: Cảm nhận của em về bài thơ “Đồng chí” của Chính Hữu.

1, Mở bài

- Giới thiệu tác giả, tác phẩm, khái quát nội dung bài thơ.

+ Chính Hữu là một tác giả lớn của nền thi ca cách mạng, vừa là nhà thơ, vừa là chiến sĩ tham gia chiến dịch Việt Bắc.

+ Bài thơ được sáng tác vào năm 1948, viết về người chiến sĩ, về tình đồng đội, về khát vọng hòa bình.

-Đánh giá cảm nhận ban đầu về bài thơ.

2, Thân bài

LĐ 1: Cơ sở hình thành tình đồng chí.

- Sự tương đồng về hoàn cảnh xuất thân của những người lính: đều là những nông dân, những người con của vùng quê nghèo khó “nước mặn đồng chua”, “đất cày lên sỏi đá”.

- Từ “đôi người xa lạ”, họ cùng đi lính, chung lí tưởng chiến đấu vì Tổ quốc, “súng bên súng đầu sát bên đầu” sát cánh bên nhau trên chiến trường, chia bùi sẻ ngọt “đêm rét chung chăn” mà thành “đôi tri kỷ”.

- Nghệ thuật: sử dụng hình ảnh gợi tả đặc sắc, thủ pháp sóng đôi.

- Từ “Đồng chí”: cách gọi vừa trang nghiêm vừa thân thuộc, đầy tình cảm, mang hơi thở thời đại mới của cách mạng, kháng chiến. Giọng thơ chùng xuống, lắng đọng, tạo cảm giác thiêng liêng.

LĐ 2: Những biểu hiện của tình đồng chí.

LC 1: Sự thấu hiểu tâm tư, tình cảm của nhau.

Rèn kĩ năng làm tốt bài nghị luận văn học phần thơ hiện đại cho học sinh lớp 9

- Cảm thông sâu sắc những tâm tư, nỗi niềm của nhau: vì mục đích chung mà gạt đi niềm riêng tư, để lại sau lưng những gì yêu quý như “ruộng nương”, “gian nhà”, “giếng nước gốc đa” – những hình ảnh đại diện cho quê hương.

⇒ Dù tư thế ra đi dứt khoát, “mặc kệ” nhưng họ vẫn nhớ quê hương da diết.

- So sánh mở rộng với bài thơ Đất nước của Nguyễn Đình Thi:

*“Người ra đi đâu không ngoảnh lại
Sau lưng thềm nắng lá rơi đầy”.*

LC 2: Sẻ chia những gian lao, thiếu thốn trên chiến trường:

+ Bệnh sốt rét rừng: “biết từng cơn ớn lạnh”, “run người”, “trán ướt mồ hôi”.

+ Khó khăn thiếu thốn: áo rách vai, quần vá, không giày, chịu đói rét.

- Nghệ thuật:

+ Liệt kê, tả thực: cụ thể hóa những vất vả trong cuộc sống của người lính những năm kháng chiến chống Pháp, làm nổi bật lên sự sẻ chia, đoàn kết “thương nhau tay nắm lấy bàn tay”.

+ Tiếp tục sử dụng thủ pháp sóng đôi: “anh” – “tôi” tạo sự song hành, gắn bó giữa những người đồng đội.

- Liên hệ mở rộng với tình đồng đội trong bài thơ “ bài thơ về tiểu đội xe không kính” của Phạm Tiến Duật hoặc truyện “Những ngôi sao xa xôi” của Lê Minh Khuê.

LD 3: Biểu tượng đẹp của tình đồng chí.

Ba câu cuối kết thúc bài thơ bằng hình ảnh hai người đồng đội đứng gác trong đêm:

- Cảnh hoang vắng “rừng hoang sương muối” làm nổi bật hình ảnh “đứng cạnh bên nhau chờ giặc tới”: hiên ngang, chủ động, “chờ” không sợ hãi.

- Hình ảnh đặc biệt: “Đầu súng trăng treo”

+ Gọi tả: hai người lính đứng gác dưới ánh trăng, trăng lặn xuống thấp dần khi trời gần sáng và như treo trên đầu súng.

+ Đặt hai biểu tượng đối lập trong cùng một câu thơ: “súng” tượng trưng cho chiến tranh, hiện thực; “trăng” tượng trưng cho vẻ đẹp hòa bình, lãng mạn.

⇒ Tạo nên một biểu tượng đẹp về cuộc đời người lính: chiến sĩ mà thi sĩ, thấu hiểu hiện thực nhưng vẫn không ngừng hi vọng vào tương lai tươi đẹp.

- Nghệ thuật: sử dụng hình ảnh tả thực, cặp hình ảnh đối lập.

3, Kết bài

Rèn kĩ năng làm tốt bài nghị luận văn học phần thơ hiện đại cho học sinh lớp 9

- Kết luận về tác phẩm: Bài thơ miêu tả chân thực những gian khổ thời chiến tranh, ca ngợi tình cảm gắn bó, sẻ chia giữa những người lính, thể hiện khát vọng hòa bình.

- Liên hệ thực tiễn: Tình đồng chí, tương thân tương ái đến nay vẫn còn nguyên giá trị, những người còn sống luôn trân trọng, nhớ thương đồng đội đã hi sinh $\Rightarrow$ thế hệ trẻ cần luôn tôn trọng, biết ơn những người lính, phát huy tinh thần tương trợ lẫn nhau trong cuộc sống.

2.4. Muốn viết được đoạn văn hay cần nắm chắc cách viết và ý chính cơ bản về nội dung và nghệ thuật của đoạn thơ.

Văn học là nghệ thuật của ngôn từ, văn chương được cấu tạo từ chất liệu là từ ngữ, các câu văn và các đoạn văn. Do đó để viết đoạn văn hay thì chúng ta cần phải có sự tích lũy vốn từ ngữ sao cho thật phong phú và giàu có. Để tích lũy vốn từ ngữ một cách bài bản, đầy đủ và có hệ thống thì phải đọc thường xuyên. Đọc để biết cách dùng từ, các cấu trúc câu hay cách diễn đạt ấn tượng, do vậy khi đọc phải có ý thức tìm hiểu và gom góp vốn từ thì những từ ngữ đó mới lưu lại. Trong quá trình đọc cũng phải lựa chọn nên đọc cái gì và nên ưu tiên đọc sách về tác phẩm văn học để tiếp thu kiến thức, vốn từ cũng như gia tăng khả năng cảm thụ tác phẩm văn học. Ngoài ra để mở rộng phạm vi vốn từ ngữ thì nên đọc thêm báo, tạp chí và sách tham khảo liên quan đến văn học.

Một đoạn văn nghị luận văn học được đánh giá là hay thì trước hết phải viết đúng chủ đề và phải bám sát vào tác phẩm văn học mà đề yêu cầu, các luận cứ phải nêu bật được chủ đề chính của đoạn văn. Một vấn đề đặc biệt quan trọng mà cần lưu ý trong quá trình học và viết văn là phải làm sao để giữ gìn sự trong sáng của tiếng Việt, nghĩa là phải dùng từ sao cho chuẩn, có nghĩa và dễ hiểu.

Trong những năm gần đây các đề thi vào lớp 10 THPT bao giờ cũng được cấu tạo gồm hai phần. Mỗi phần chính được cấu tạo một đoạn văn nghị luận văn học hoặc nghị luận xã hội. Đối với đoạn văn nghị luận văn học thường kết hợp thêm một số đơn vị kiến thức Tiếng Việt.

VD 1.

Cho đoạn thơ:

“Bếp Hoàng Cầm ta dựng giữa trời
Chung bát đũa nghĩa là gia đình đây
Vòng mắc chông chênh đường xe chạy
Lại đi, lại đi trời xanh thêm”

(Sách giáo khoa Ngữ văn 9 – Tập một – Trang 132)

Rèn kĩ năng làm tốt bài nghị luận văn học phần thơ hiện đại cho học sinh lớp 9

Bằng một đoạn văn tổng-phân-hợp khoảng 12 câu, hãy nêu cảm nhận của em về tình đồng chí, đồng đội gắn bó sâu sắc và niềm lạc quan của những người lính lái xe trong khổ thơ trên. Lưu ý, đoạn văn có sử dụng một câu ghép và một thành phần biệt lập (gạch chân dưới câu ghép và thành phần biệt lập, chú thích rõ).

Để làm hoàn thiện, cảm xúc một đoạn văn cần đảm bảo các yêu cầu sau:

*Về hình thức phải đảm bảo:

- Đúng hình thức đoạn văn tổng-phân-hợp
- Đúng số câu, diễn đạt lưu loát, trôi chảy, mạch lạc, không mắc lỗi
- Viết đúng và chỉ rõ: Câu ghép, thành phần biệt lập.

*Về nội dung phải đảm bảo:

- Tình đồng chí, đồng đội gắn bó sâu sắc và niềm lạc quan của những người lính lái xe.
- Khai thác các tín hiệu nghệ thuật đặc sắc: giọng điệu, ngôn ngữ, hình ảnh,
- Hình ảnh “bếp Hoàng Cầm”... bữa cơm nấu vội giữa trời đất bao la của núi rừng Trường Sơn... “Chung bát đũa...”
- Từ láy “chông chênh” khắc họa hình ảnh con đường ra trận và cuộc sống gian khổ của người lính lái xe...
- Hình ảnh “trời xanh thêm” gợi tâm hồn chứa chan lạc quan, đầy hi vọng, yêu đời của người lính...
- Điệp ngữ “lại đi” như một lời thúc giục lòng mình, khẳng định chiếc xe luôn tiến về phía trước, giải phóng miền Nam, thống nhất đất nước...
- Cuộc sống dẫu giản dị, xuềnh xoàng, chứa chan tinh thần lạc quan yêu đời nhưng ấm áp tình cảm của những người chiến sĩ lái xe Trường Sơn trong kháng chiến chống Mỹ.

VD 2:

Trong bài thơ “Sang thu”, tác giả Hữu Thỉnh có viết:

“Vẫn còn bao nhiêu nắng”

Bằng một đoạn văn quy nạp khoảng 12 câu, em hãy phân tích khổ thơ vừa chép để làm rõ những biến chuyển âm thầm của tạo vật và suy ngẫm về đời người của nhà thơ. Trong đoạn có sử dụng một câu hỏi tu từ và thành phần khởi ngữ. (Gạch chân và chú thích rõ)

*Về hình thức phải đảm bảo:

- Đoạn văn trình bày theo phép lập quy nạp
- Đủ số câu: (ít nhất 11 câu, nhiều nhất 13 câu)

Rèn kĩ năng làm tốt bài nghị luận văn học phần thơ hiện đại cho học sinh lớp 9

- Có câu hỏi tu từ, thành phần khởi ngữ (Gạch chân, chú thích cụ thể mới cho điểm).

*Về nội dung phải đảm bảo: HS khai thác các tín hiệu nghệ thuật để làm rõ:

+ Mưa ào ạt chọt đến, chọt đi rồi dần vơi.

+ Những cơn mưa giông kèm theo sấm chớp cũng vẫn dần.

- Những biến chuyển của thiên nhiên được thể hiện qua các tính từ chỉ mức độ “vẫn còn, vơi dần, bớt” để cho thấy hạ đã nhạt dần và thu đậm nét hơn. Đó là sự quan sát tinh tế và cảm xúc dâng trào của nhà thơ.

- Bài thơ khép lại bằng hai câu thơ cuối hàm chứa hai tầng ý nghĩa

+ Nghĩa tả thực: sang thu, sấm thưa và nhỏ dần nên hàng cây không còn bị giật mình, bị bất ngờ vì tiếng sấm.

+ Nghĩa ẩn dụ: Sấm là tượng trưng cho những vang động bất thường của ngoại cảnh, của cuộc đời; hàng cây đứng tuổi là tượng trưng cho những con người từng trải, dày dặn kinh nghiệm.

- Khi con người từng trải, dày dặn kinh nghiệm thì sẽ vững vàng hơn trước những tác động bất thường của ngoại cảnh, của cuộc đời. Hay đó còn là hình ảnh của con người và đất nước Việt Nam trải qua bao mưa bom bão đạn vẫn vững vàng tiến lên phía trước.

VD 3: Cho đoạn thơ:

*“Ngửa mặt lên nhìn mặt
có cái gì rưng rưng
như là đồng là bể
như là sông là rừng
Trăng cứ tròn vành vạnh
kể chi người vô tình
ánh trăng im phăng phắc
đủ cho ta giật mình.”*

Dựa vào đoạn thơ trên hãy viết một đoạn văn khoảng 12 câu theo kiểu Tổng – Phân – Hợp làm rõ hình tượng trăng trắng. Trong đoạn văn có sử dụng câu ghép và thành phần phụ chú (gạch chân chỉ rõ)

*Về hình thức phải đảm bảo:

- Đúng kiểu đoạn tổng – phân – hợp, đủ số câu

- Có dùng câu ghép (Gạch chân chỉ rõ)

- Có dùng thành phần phụ chú (Gạch chân chỉ rõ)

Rèn kĩ năng làm tốt bài nghị luận văn học phần thơ hiện đại cho học sinh lớp 9

*Về nội dung phải đảm bảo: HS biết khai thác tín hiệu nghệ thuật trong 8 câu thơ làm rõ hình tượng vàng trăng.

- Tư thế của vàng trăng.
- Biểu tượng cho thiên nhiên đất nước bình dị, hiền hậu.
- Biểu tượng cho quá khứ gian lao nghĩa tình, cho vẻ đẹp vĩnh hằng của đời sống.
- Là người bạn, nhân chứng nghĩa tình nhắc nhở con người lẽ sống

3. Kết quả nghiên cứu.

Việc hướng dẫn học sinh nhận diện đề và cách làm bài văn nghị luận văn học, trước hết giúp các em nhận diện được yêu cầu của đề bài, từ đó biết cách làm bài văn nghị luận, đoạn văn nghị luận văn học ứng với mỗi dạng đề. Khi các em biết cách nhận diện đề và cách làm bài văn nghị luận văn học sẽ giúp các em dễ dàng định hướng cách làm bài, nâng cao năng lực tư duy trong giờ thực hành làm văn nghị luận.

Việc đem kinh nghiệm vào áp dụng trong thực tế giảng dạy tôi đã thu được những kết quả rất tích cực. Điểm các bài kiểm tra đạt yêu cầu, chất lượng cao hơn rõ rệt so với khi chưa áp dụng. Hơn thế một số em trở nên yêu thích bộ môn, biết cách làm tốt bài nghị luận văn học và say mê hơn đối với bộ môn. Chính vì thế các tiết học trở nên sôi nổi hơn nhiều bài của học sinh có sự sáng tạo, cảm xúc. Các em tham dự đội tuyển học sinh giỏi bước đầu đã có kết quả và kết quả thi vào 10 THPT nhất định sẽ được nâng lên. Cụ thể:

- Lớp giảng dạy:

Lớp	Số	Giỏi		Khá		Trung bình		Yếu	
		SL	%	SL	%	SL	%	SL	%
9A	32	15	46,9%	13	40,6%	4	12,5%	0	
9D	24	4	16,6%	10	41,7%	10	41,7%	0	

- Học sinh đạt giải học sinh giỏi bộ môn Ngữ Văn cấp Huyện:

1. Nguyễn Minh Ngọc - Giải KK
2. Phan Thu Trang - Giải KK
3. Nguyễn Thị Hải Yến - Giải KK

Với kết quả của bài kiểm tra về nghị luận văn học về đoạn thơ, bài thơ hiện đại và kết quả kỳ thi học sinh giỏi cấp Huyện đã phần nào minh chứng cho sự thành công bước đầu của đề tài mà tôi thực hiện. Kết quả đó đã khích lệ tôi tiếp tục phát huy những điểm mạnh của đề tài chất lượng bài viết về văn nghị luận

văn học của học sinh và kết quả học sinh đạt học sinh giỏi cấp Huyện bộ môn cao hơn nữa trong những năm học sau.

PHẦN III - KẾT LUẬN VÀ KHUYẾN NGHỊ

1. Kết luận

Thực tế giảng dạy, bồi dưỡng học sinh giỏi và ôn thi vào lớp 10 THPT trong nhiều năm qua giúp tôi nhận ra rằng, tố chất hết sức quan trọng. Song trên thực tế, không có một tài năng nào tự nó có thể đi đến thành công. Bởi thế, vai trò người thầy là hết sức quan trọng. Việc cung cấp các kiểu bài lí thuyết, các phương pháp, các bước làm bài của kiểu bài này không phải dễ dàng. Do đó, đối với giáo viên đứng lớp phải có sự say mê, sáng tạo trong cách dạy. Giáo viên phải bằng mọi phương pháp để hình thành trong nhận thức của các em về cách nhận diện đề, cách lập dàn bài, các bước làm bài cũng như cách bộc lộ cảm xúc, hiểu và viết đúng về tư tưởng, tình cảm của nhà thơ, của tác phẩm. Giúp cho các em sau khi học xong phần văn nghị luận văn học có cách phân biệt được dạng đề này với dạng đề văn nghị luận khác với các dạng văn khác mà các em đã học. Bởi việc nắm chắc phương pháp giảng dạy và kĩ năng làm bài luôn là yếu tố hàng đầu để có được thành công.

Muốn vậy, người thầy phải nêu cao vai trò “tự học, sáng tạo” để tích lũy kiến thức cần thiết để vừa có kiến thức giảng dạy vừa có phương pháp hướng dẫn làm bài rõ ràng, chi tiết. Đặc biệt hiểu biết và nắm chắc các tác phẩm văn học trong chương trình, đặc biệt là thơ hiện đại.

Trên đây là một số kinh nghiệm trong việc giúp học sinh làm tốt bài văn nghị luận văn học. Để có những kinh nghiệm này tôi đã mất không ít thời gian sưu tầm nghiên cứu tài liệu. Sau một thời gian vận dụng đề tài này vào việc dạy học bộ môn Ngữ Văn cho học sinh lớp 9, đến nay chất lượng dạy học được nâng lên một bước, số lượng học sinh yêu thích học văn nhiều hơn trước, tham gia thi học sinh giỏi đạt nhiều hơn và chất lượng thi vào lớp 10 bộ môn cũng ngày càng được nâng cao. Mặc dù đã thu được kết quả như vậy song đối với tôi đó mới chỉ là bước đầu và cũng còn nhiều thiếu sót. Nhưng tôi tin rằng việc áp dụng đề tài: Giúp học sinh làm tốt bài nghị luận văn học phần thơ hiện đại lớp 9 đã đem lại kết quả tốt hơn trong giảng dạy Ngữ Văn. Đặc biệt, đây là một phần hết sức quan trọng trong rèn luyện kỹ năng tạo lập văn bản, và đây cũng là một phần không thể thiếu trong bài thi vào lớp 10 THPT tới đây của học sinh.

2. Khuyến nghị

Đối với giáo viên.

Rèn kĩ năng làm tốt bài nghị luận văn học phần thơ hiện đại cho học sinh lớp 9

.....

Sự tích lũy kiến thức văn học của học sinh là một quá trình lâu dài không phải một sớm một chiều mà là cả một quá trình trải nghiệm, tiếp nhận kiến thức. Vì thế nói hướng dẫn tích lũy kiến thức văn học trong một thời gian ngắn quả là điều khó khăn bởi vốn sống của các em chưa nhiều, chưa rộng. Vì vậy, giáo viên phải biết định hướng vùng kiến thức để các em kịp thời xâu chuỗi, bổ sung thông qua sách vở, các phương tiện thông tin đại chúng, bạn bè, người thân, thầy cô...

Người giáo viên cần phải có lòng yêu nghề, hết lòng vì học sinh. Chuẩn bị bài chu đáo hệ thống câu hỏi rõ ràng, dễ hiểu, sát với mục tiêu của bài và phải phát huy được tính tích cực của học sinh. Nghiên cứu, tham khảo tài liệu, sách báo để bổ sung kiến thức cho bản thân. Tham khảo các bài dạy ở trang web của PGD và trên mạng internet để góp thêm tư liệu cho bài giảng của mình thêm sinh động hơn. Dự giờ, học hỏi kinh nghiệm của đồng nghiệp để nâng cao tay nghề. Cần quan tâm chú trọng đến từng đối tượng học sinh đặc biệt là học sinh yếu kém. Truyền thụ đúng, đủ, chính xác, những kiến thức trọng tâm kết hợp lí thuyết với thực hành trong phân môn Tập làm văn.

Đối với học sinh.

Yêu cầu đối với các em là phải đọc sách nhiều hơn, am hiểu tác phẩm sâu hơn, phải thường xuyên luyện tập, viết nhiều, đọc nhiều sẽ giúp tăng vốn từ cũng như khả năng diễn đạt. Việc lập dàn ý là rất quan trọng nên bắt buộc phải làm trước khi đặt bút viết đoạn văn, bài văn. Tránh trường hợp đặt bút viết bừa theo cảm hứng sẽ khiến bài văn bị lan man, dễ lạc đề.

Trên đây là một số kinh nghiệm mà bản thân tôi đã áp dụng trong năm học vừa qua. Rất mong được sự đóng góp ý kiến của đồng nghiệp để tôi có thêm kinh nghiệm giúp học sinh làm tốt bài văn nghị luận văn học phần thơ hiện đại lớp 9 đạt kết quả cao hơn.

(Tôi xin cam đoan đây là đề tài của mình, nếu sai tôi xin hoàn toàn chịu trách nhiệm)

Tôi xin chân thành cảm ơn!

Phú Châu, ngày 20 tháng 6 năm 2020

Người thực hiện

Phạm Thị Minh Tú

PHỤ LỤC

Phần/ Mục	Nội dung	Trang
PHẦN I	MỞ ĐẦU	1
I	Lý do chọn đề tài	1
II	Mục đích nghiên cứu	2
III	Đối tượng, phương pháp nghiên cứu	2
IV	Thời gian và phạm vi nghiên cứu:	3
V	Số liệu điều tra trước khi thực hiện	3
PHẦN II	GIẢI QUYẾT VẤN ĐỀ	3
I	I. Cơ sở của việc chọn sáng kiến.	3
1	Cơ sở lí luận.	3
2	Cơ sở thực tiễn.	4
II	Quá trình thực hiện đề tài	5
1	Khảo sát thực tế:	5
2	Những giải pháp thực hiện	6
2.1.	Hướng dẫn học sinh nắm chắc lí thuyết làm bài văn nghị luận văn học đặc biệt là nghị luận về một đoạn thơ, bài thơ hiện đại.	6
2.2.	Muốn viết văn hay thì phải nắm rõ các kỹ năng cơ bản	6
2.3.	Muốn viết được bài văn hay cần lập dàn bài cụ thể, chi tiết.	8
2.4.	Muốn viết được đoạn văn hay cần nắm chắc cách viết và ý chính cơ bản về nội dung và nghệ thuật của đoạn thơ.	10
3	Kết quả nghiên cứu	13
PHẦN III	KẾT LUẬN VÀ KHUYẾN NGHỊ	14
1	Kết luận	14
2	Khuyến nghị	14
	PHỤ LỤC	16

